

Գրիգոր Զոհրապ

Մարապետը

Ա

Հագար ութ հարյուր ութսունչորսի սկիզբները վիրաբուժական պզտիկ գործողության մը համար Փերայի Գերմանական հիվանդանոցը տարին զիս: Տասնհինգ օրի չափ պիտի մնայի հոն. այսպես հավաստեցին ինծի զիս տարած ատենին: Իրոք, երեք ամիս մնացի այն տեղը: Մաս մը հիվանդությունս պատճառ եղավ ասոր, մաս մըն ալ հոնկե դուրս ելլելու դժկամակությունս: Լսվա՞ծ բան է հիվանդի մը, բժշկվելեն ետքը, հիվանդանոցին մեջ ապրելու փափագը: Տղայության ատեն՝ դպրոց չերթալու համար սուտ հիվանդ ըլլողներ շատ են. բայց քաջառողջ երիտասարդի մը՝ ազատ ու աղվոր օդը ձգելով, անկողնի մը մեջ ամիսներով մնալու հոժարիլը շատ չի պատահիր:

Իմս այս տեսակեն էր. վերջիվերջո երևան ելավ իմ հիվանդությանս կեղծիքը. բազկերակիս կանոնավոր զարկը, կարմիր երեսներս ու գլխավորապես գորեղ ստամոքսի մը պահանջումները խոսք մեկ ըրին իմ հնարքս երևան հանելու համար. բայց ասոնցմե ավելի կարծեմ թե թուլբերանությունս էր, որ ամեն բան հայտնի ըրավ: Այնպես որ օրին մեկը ըսին ինծի թե հիվանդանոցին մեջ մնալու պատճառ մը չունեի այլևս և թե հիվանդանոցը պանդոկ մը չէր:

Բ

Հիվանդանոց մտնելուս չորրորդ օրը, կարծեմ, վիրաբուժական գործողությունը կատարեր էին. քլորոֆորմին պարզևած անզգայության տակ՝ դանակի հոշոտումները չիմացա: Խելքս գլուխս եկած ատեն՝ երկարատև ընդարմացումե

մը ելլող մարդու խոնջենքեն, վարանումեն գատ բան մը չկար վրաս: Եթե վերքս կապող ճերմակ լաթերը չըլլային, եթե քովս հսկող գթության քոջ՝ շարժում չընելու պատվերը չլսեի, հիվանդանոց մտած օրես ի վեր վրաս փոփոխություն մը կատարված ըլլալուն չպիտի հավատայի բնավ:

Ջգայությանս վերադարձին հետ սակայն պզտիկ ու խորունկ անհանգստություն մը, որ տակավ ցավի կփոխվի, կտրված պատռված միսերուս, ջիղերուս ցավը, սուր ու գայրագին բան մը, որ հետզհետե սաստ-կանալով՝ հիմա անկողնեն դուրս նետվելու կմղե գիս: Կ'երևա թե ասի-կա նախատեսված է արդեն, վասն զի գթության քույրը, որ քովես չէ բաժնվեր վայրկյան մը, կսրտապնդե գիս:

- Հիմա կ'անցնի, համբերե, տղաս, տեղեղ մ'երերար, որովհետև վերքդ կքակվի և շատ գեշ կ'ըլլա վերջը:

Ցավիս ավելնալեն՝ հեծեծանքս սենյակս կլեցնե, այնչափ որ գտնված տեղս չսեպելով՝ ձայնս ալ կբարձրանա ճիշերով ու աղաղակներով:

Մնարիս քով փայտե աթոռակի մը վրա քույրը նստած է, շարունակելով իր սփոփիչ խոսքերը, վարժ բերնով մը, գրեթե գոց եղած պար-բերություններ գորս հարկավ, մինչև ինծի գալով, հարյուրավորներու ալ կրկնած է շարունակ.

- Հիմա պիտի անցնի, բան մը չէ ասիկա, ա՛լ բոլորովին աղեկցած ես:

Աղեկցա՞ծ. ինչպե՞ս, երբոր ցավերս վայրագ ու ասհարկու բան մը կ'ըլլային այս պահուս, այն աստիճան, որ անդիմադրելի փափագ մը կզգայի քակելու նետելու վերքիս կապերը ու մարմնիս խորեն, չեմ գիտեր ո՛րտեղեն, քաշելու փրցնելու՝ զիս շարժարող միսերը ու գործարան-ները բոլոր: Անկողնին մեջեն պզտիկ մը երերալուս քույրը ուշադիր կսրդողեր:

- Մի՛ շարժիր, ո՛չ, այդ բանը չըլլար,- կ'ըսեր ոտքի ելլելով,- կսրդողիմ:

Գ

Երեսը նայեցա շիտակ մը՝ այս «կսրդողիմ»ին վրա, խե՞նթ էր, ի՞նչ էր այս կինը, որ տառապանքիս զարհուրանքը չէր հասկնար բնավ: Ան- հավատալի՛ բան. իր

մեղրամոմի հատնումովը հատած, տժգունած դեմքին վրա տեսածս՝ կարեկցություն մը չէր, այլ հրճվանք մը կարծես. իր պզտիկ, ամփոփ և երկու դիեն վեր առնված բերնին ու շուրթերուն վրա ժպիտ մը, հայտնի ուրախության մը ժպիտը, կգծագրվեր ու կ'աղվորցներ զինքը:

Յավիս տագնապներուն մեջ ու պոռալս շարունակելով հանդերձ, ուշադրությամբ կդիտեի զինքը իր կեցվածքին մեջ. այնքա՛ն տարօրինակ և անհարկի կգտնեի այս ցնծությունը իմ գլխուս վրա: Նրբացողուն ծաղիկի մը կնմաներ, բարձրահասակ ու քիչ մը նիհարկեկ, վայրահակ սիրուն գլուխով մը՝ որուն վրա մարապետներուն ճերմակ գլխանոցը երկու թևերը բաց աղավնիի մը թառիլը կհիշեցներ: Հստակ ու խոշոր աչքերուն մեջ թոնուտ երկինքի մը կապույտը կար: Իր մութ կանանչ չուխայե շրջագգեստը հարկավ որևէ պերճություն չուներ, բայց անոր հասակին շքեղությանը կվայլեր այս պարզությունը և, քոռսե չղնելուն հակառակ, մեջքին նրբությունը աչքի կգարներ դարձյալ:

Պետք է հավատալ թե ցավիս սաստկությունը քիչ մը մեղմացած ըլլալու էր, քանի որ այսքան մանրամասն կրնայի այս կնոջ պատկերը վերլուծել: Դեմքին վրա սակայն՝ ծավալող դեղնությանը հետ՝ չափահասության տարիներու աննշմարելի հպումը կար: Ամենեն ավելի իր ուրախութենեն աղվորցած դեմքին արտահայտությունը զիս կգրավեր ու քիչ մը կզայրացներ:

Յավ մը ունեցած պահուդ կ'ուզես որ դեմի մարդդ ալ ցավի ու կսկիծի մեջ ըլլա. վիշտը միակ ինչքն է գոր մարդս կիռժարի, մինչև անգամ կպահանջե, որ ուրիշին հետ բաժնեն: Եվ ահա իմ քովս կին մը որ իմ տառապանքիս առջև հրճվելու, ակնդետ սպասված հաճույք մը ըմբռնխնելու երևույթ մը ունի: Ջիս քաջալերելու համար լեզու թափած միջոցին ներքին ցնծությանը ցոլացումը կտեսնեմ այդ դալուկ երեսին վրա, ինչպես կանթեղի մը ապակիին գույնը որ ներսի լույսին վառելով հայտնի կ'ըլլա:

Սկիզբները այս տպավորությունս վերագրեցի իմ եսասիրությանս. դիմացինիս ինձի համավիշտ չլլալեն առաջ եկած դժգոհություն թերևս: Ստույգը սա է որ անհկա իր խնամոտ հոգածությունը անպակաս կ'ըներ վրայես. վերքիս պատանքը փոխված օրերուն ներկա էր միշտ, ու իր ձեռքով կկատարեր դարմաններս: Օր օրի վերքս կգոցվեր ու առողջությունս տակավ կվերադառնար.

բայց այդ համեմատությամբ ալ մարապետին երեսն անույշ ժպիտը կպակսեր, իրիկուն եղած ատեն լեռներուն ետին պահվըտող արևու ճառագայթի մը պես: Հիմա առաջվան պես չէր կենար քովս և կվագեր ուրիշներուն քով, անոնց որոնց ցավագին աղաղակները, պատերուն հաստությունը ճեղքելով, մինչև ականջս կհասնեին երբեմն: Ու վերադարձին իմ մոտս, ուրախության և հրճվանքի ժպիտը, այն՝ որ իմ ցավերուս ամենն գայրագին միջոցին կ'ընդունարեի իր դեմքին վրա, կարծես թե շուրթերուն վրա էր, մարելու աներևութանալու կոչված ժպիտը՝ երբոր ինձի կնոտենար:

Դ

Քույր Էմիլիեն, զիս խնամող մարապետը, քաջասիրտ հիվանդապահի համբավը ունի. բժիշկները մեկ հատիկ հոշակած են զինքը. ամենն սարսափելի վիրահատությանց ներկա է ան. առանց խռովելու կատարելով իր պարտքը արյան ճահիճներու, միսերու, ջիղերու հոշոտմանց մեջ: Ցավագին աղաղակներու, պաղատանքներու դիցուհին է ան կարծես: Հիվանդ չկա որուն կսկիծի, անեծքի հեծեծանքը ունկնդրած չլլա: Ամեն տեղ է անիկա, ուրկե հեծեծանք մը կուգա. բայց գլխավորաբար էրիկ մարդոց մոտն է իր պաշտոնը, պահապան հրեշտակի պաշտոն գոր անվրդով արիությամբ մը կվարե:

Այս անվհատ տոկունությունը ի՞նչպես մտած է այս Էապես տկար ու ավշային կազմվածքին մեջ, որուն՝ երեսին թափանցիկ ու անգույն ճերմակությունը, սպիտակ գլխարկեն երբեմն դուրս սպրդող մազերուն դեղին ոսկին՝ հայտարար նշաններն են:

Ապաքինությունս կանոնավոր կերպով առաջ կ'երթար և իրեն հետ երկար խոսակցություններու պատեհությունը կուտար ինձի: Կթվեր թե ինքն ալ կախորժեր քիչ մը իմ հախտոն վճիռներես, որոնց մեջ եթե դատողությունը միշտ ուղիղ չէր, գեթ համոզումի անկեղծությունը կար, և ճշմարտագանցություններուս ներողամիտ լռությամբ մը կ'ունկնդրեր: Երբեմն ընկերական խնդիրներու, հոգեկան փորձություններու, մարդոց ապագային վրա կճառեի, և այն ատեն լուրջ խոսակից մը կգտնեի դեմս: Ուսյալ ու զարգացած մտքի տեր կին մըն էր, և այդ պահուն մարապետի կարգը ու սարքը կթոթափեր մեկդի, իր կարծիքը ազատ ու համարձակ հայտնելու համար:

Խոսակցության մեջ հայտնեց որ մյունիխցի ազնվական ընտանիքի մը զավակ էր. նկարել ու երգել ալ գիտեր, խնամված դաստիարակության մը ուրիշ բոլոր առավելություններեն զատ: Ու զարմանքս կ'ավելնար գտնելով զինքը հոս՝ Պոլսո հիվանդանոցի մը մեջ՝ սպասավորելու, վերքերը կապելու, ցավեր դարմանելու ապերախտ աշխատության մը մեջ, երբ իրեն պես շնորհագեղ էակ մը ամեն կերպ երջանիկ օրերու արդար ակնկալությունը կրնար ունենալ. ու ճշմարիտ դյուցազնության մը հմայքը կ'ավելնար իր հազար տեսակ հրապույրներուն վրա:

Ինքզինքս պզտիկ ու շատ պզտիկ կզգայի անոր քով. հիմա իմ մեծաբանություններս կչափավորեի, և խորունկեն, սրտես բխող մեծարանքով մը կ'ողջունեի իր մուտքը իմ սենյակես: Իր ճերմակ ձյունաթույր գլխանոցը լուսավոր պսակ մը կ'երևար աչքիս, և մտքովս կտեսնեի անոր տակ ոսկի մագեքուն ճաճանչները:

Հիմա բոլոր մտածմանս առարկան ան էր: Հեովեն՝ նրբանցքներուն մեջ քալելուն՝ իր թեթև ոտնաձայնը կճանչնայի: Սենյակես ներս մտնելուն դող կ'ելլեի բոլոր մարմնովս ու երջանիկ էի միանգամայն:

Առջի խոստուն կատակասեր տղան չէի ալ, այլ թոթովախոս մանուկ մը և երբեմն ցնորակոծ սավառնումներով բանաստեղծ մը, երկու ծայրահեղություններ որոնց, իրոք, ճիշտ մեջտեղն է իմ տափակ նկարագիրս:

Իմ խնդիրքիս վրա՝ գիրքեր կբերեր ինձի կարդալու համար. մեկ հատը Շոփենհաուերի հատոր մըն էր, և այդ հատորին մեջեն սա պարբերությունը ցույց տված ինձի.

Աշխատիլ և տառապիլ ապրելու համար: Ապրիլ՝ աշխատելու և տառապելու համար:

Ա՛յս էր բովանդակ կյանքը:

Սենյակս ձգել երթալուն, լույսը ու օդը կպակսեր հոնկէ: Ընդարմարած, մրափի մը մեջ կթաղվէի. կյանքս կդադրեր կարծես իր բացակայութեամբը. և ժամերով իրեն վերադառնալուն կսպասեի, հատնումով մը, ուրիշ որևէ կամք ու իղձ չունենալով աշխարհիս վրա: Պատուհանես, որ Մարմարայի բոլոր տեսքը կվայելեր, նայվածքս աննպատակ ու անտարբեր կսկեռեր դուրսի աշխարհին վրա. իմ բոլոր ուզածս, սիրածս հիվանդի սենյակս էր, իր ճերմակ՝ գրեթե աղքատիկ պատերովը, իր թափուր մերկութեանը մեջ: Այս կնոջ մոտ ապրիլ. այս էր բոլոր կյանքիս ըղձանքը:

Բժիշկները իմ առողջացած ըլլալս կհաստատեին. իրոք աղեկցեր էի, եթէ հոգիիս քայքայումը չսկսեր, նոր հիվանդություն մը գոր քույր Էմիլիեն իր թափանցող նայվածքովը պայծառ կերպով կտեսներ:

- Տղաս,- կ'ըսեր քուս գալով,- պետք է դուրս ելլել, քիչ մը օդ առնել, պտըտիլ:

Ես՝ համառությամբ կփակվէի սենյակիս մեջ, չուզելով մեկուն երեսը նայիլ, խոսքի բռնվիլ ասոր կամ անոր հետ, ժամանակս վատնել գուր տեղը, երբոր կրնայի գայն իմ միակ երագիս հատկացնել:

Ներսիդիես հիմա կխոստովանէի թէ հիմարի պես կսիրեի այս կիւնը որ հիվանդապահս էր, որուն ազգը, տարիքը, կրօնավորութիւնի կոչումը, ամեն բան վերջապես կ'արգիլէին զիս որևէ հույս ունենալէ սրտիս մեջ: Այս անկարելիությունը ա՛լ ավելի կսաստկացներ սերս: Անշրպետին խորությանը չափ՝ հոն նետվելու փափագս՝ կ'ավելնար, վիհերու ձգողությանը, անոնց տված գլխու պտույտին պես:

Ե

Այնչափ ատենվան մեջ օր մըն ալ միտքես չանցավ բառ մը, ամենաչնչին ակնարկություն մը ընել իրեն՝ սրտիս մեջ արթնցուցած զգացումներուն վրա: Առվեռին երգը ճիշտ իմ վրաս էր. բայց անիկա, Առվեռի սիրած կնոջմեն ավելի սրատես, քաջությամբ խոսքը բացավ ինծի.

- Տղաս,- ըսավ ինծի ցերեկ մը, երբ կստիպեի զինքը վայրկյան մը ավելի քովս նստիլ,- ես քու վիճակդ հասկցած եմ, հիմար ու անկարելի երագով մը կտառապիս...

Հանցավոր տղու մը պես շվարեր էի:

Ես մարապետ մըն եմ հոս ու դուն երիտասարդ մը որ, փառք աստուծո, բոլորովին աղեկցած ես և պետք է որ ա՛յ չկենաս այս տեղը և մանավանդ միտքեդ հանես տղայական փափագները, որոնցմով զուր տեղը կտանջվիս...

Հանկարծ մեկդի ըրի ամեն վեհերոտություն.

- Ոչ թե մտքես, այլ սրտես պետք է որ քաշեմ հանեմ իմ երագներս,- պատասխանեցի անոր:

Եվ իբր թե այս մեկ խոսքովս ամեն բան հայտնած ըլլայի, պզտիկ մը ծակվելով վերքի մը բոլոր արյունը պոռթկալու պես՝ բոլոր տառապանքս դուրս թափեցի:

- Ինչո՞ւ այդքան կատարելություն ունիս վրադ,- ըսի իրեն,- եթե քու վրադ հիանալը, գքեզ սիրելը արգիլված է: Ի՞նչ պիտի վաստկիս անփոփված մնալով քու մինակությանդ մեջ որ լքումի մը կնմանի: Ի՞նչ ուզելովս էր որ սիրեցի գքեզ. երբե՛ք. և հիմա որ կզգամ թե շատ ավելի ծանր հիվանդ մը եմ քան թե հոս եկած օրս, հիմա կվոճտես զիս, առանց գթության բառ մը ըսելու ինծի: Պիտի ըսես և պիտի համրես ինծի բոլոր անպատեհությունները կամ անպատշաճությունները իմ սիրույս. այս բոլորը հազար անգամ ես ինքզինքիս թված եմ. կ'երդնում որ ես բան մը, բան մը չեմ ուզեր քենե. հիվանդ էի և հիվանդ եմ միշտ, ձգե որ քու քովդ ապրիմ հոս, առանց աղեկնալու հույսի, բայց գոնե առանց ալ մեռնելու հաստատ ստուգության մը:

Զ

- Մեռնելո՞ւ, ինե հեռու մնալուդ համար պիտի մեռնի՞ս,- պատասխանեց ինծի ժպտելով, ժպիտ մը՝ որուն մեջ դառնություն մը կար:- Չես մեռնիր, ապահո՛վ եղիր. հոսկե դուրս ելլելուդ՝ երեք օր պիտի նեղվիս, ութ տաս օր ալ վրաս պիտի մտածես, տասնհինգ օրեն բավական սփոփված պիտի ըլլաս արդեն, և ամիսե

մը՝ հիշատակ մը, անուշ ու աղոտ հիշատակ մը պիտի մնամ մտքիդ մեջ. գալ տարի դուն ալ պիտի զարմանաս զիս սիրած ըլլալուդ:

Իմ ժխտական շարժումիս վրա՝

- Ես այդ սիրո արբեցությունները գիտեմ, շամփանիայի փրփուրին պես շուտով կսմքին:

Եվ հանկարծ այլափոխվելով, կարծես մերկանալով իր մարապետի խոժոռ երևույթը, իր ծանր ու լուրջ ասացվածքը, ամենեն հրապուրիչ, մոլորեցուցիչ կինը դառնալու համար և ամենեն դաշն ու վրդովիչ շեշտը դնելով իր ձայնին մեջ՝

- Որովհետև վաղը պետք է որ ձգես երթաս հոսկե ու պիտի երթաս. և որովհետև համակրելի ու սրտի տեր մեկն ես կամ այնպես երևցար, քեզի կրնամ ըսել, որ չեմ հավատար քու սիրույդ և ձեր բոլոր էրիկ մարդոց սերերուն: Ես իմ անունս, ընտանիքս, հարստությունս, իմ քսան տարու երիտասարդուհիի բոլոր իրավունքներս գոհած մեկն եմ երիտասարդի մը, որ, քեզի պես, մեռնելու չափ սիրելու երդումներով խաբեց զիս: Ջիս ամուսնության ուզող շատ մը ազնվականներու առաջարկությունները մերժեցի, ծնողքիս թախանձանքին մտիկ չըրի ու փախստական գողի մը պես՝ գիշեր մը փախա հայրենի տունես, սիրականիս մոտ երթալու համար: Ընտանիքս ուրացավ զիս, ինչ որ իր իրավունքն էր: Ես փույթ չըրի ասիկա. երջանիկ էի զիս սիրող երիտ ասարդին քովիկը. Անիկա պզտիկ մը մտահոգ էր. իմ սիրույս կուրությա–նը մեջ՝ սկիզբները որևէ կասկած չթունավորեց սիրտս, բայց վերջը տեսա, ձանձրության և գղջումի պես բան մը տեսա անոր վրա, ինձի հետ միացած ըլլալու գղջումը:

Ջգացա՞ծ ես երբեք բարձր ու ամուր պատի մը փլչիլը վրադ, քարերուն հարվածները գլխուդ ու մարմնիդ վրա, զգայագիրկ ու անկենդան մնալդ անոր տակ: Այսպես եղավ իմ զարթոնմս: Օր մըն ալ, մեկ–դի ընելով ամեն կեղծիք, իմ սիրած տղաս ըսավ ինձի.

- Պետք է որ հաշտվիս ծնողքիդ հետ, այս աղքատությունը չի քաշվիր ալ:

Տարվան մը չքավորությունը բավական եղած էր հատցնելու համար այն անսպառ սերը որ մինչև գերեզման պիտի տներ:

Ալն ատեն վերջին վարանումներս անհետացան . իր քովեն ձգեցի փախա, ինչպես տարի մը առաջ փախեր էի հայրենի տունես, իրեն վերադարձուցի իր ազատությունը, սուտ ու փուճ խոսքերով ուրիշ կիներ խաբելու ազատությունը: Բայց այդ վայրկյանեն ապառաժի մը պես քարացավ սիրտս. կսկի՞ծն էր թե վրեժի գաղափարը որ հոգիս ամրացուց. ուխտ ըրի աշխարհքիս վայելքները ուրանալու. մարապետ եղա: Աղքատի մը ուրիշին ողորմություն ելլել տալուն պես՝ ցավեր ու վիշտեր սփռվելու տվի ինքզինքս, երբ ես այնքան կարոտ էի սփռվածքի. քանի որ ինձի տրված չէր աշխարհքը վայելել, ջանացի որ ուրիշներ լիովին, առանց ցավի վայելեն գայն. իմ գրկումովս ուրիշներուն վայելքը շինեցի:

Բայց ասոնց ամենուն վրա ներքին ուրախություն մը ունեցա. մեկ հատ մը, բայց գերագույն ուրախությունը, զոր խոստովանելու արիությունը պիտի ունենամ. չեմ ուզեր ինքզինքս լավագույն ցուցնել քան ինչ որ եմ իրոք: Հատկապես ուզեցի որ իմ պաշտոնս վիրահատներուն մոտ ըլլա, և այնպես ալ եղավ. ես կ'օգնեմ, կսպասավորեմ իրենց և այսպես հանդիսատես կ'ըլլամ մարդոց, այսինքն ձեր բոլոր տառապանքին, գալարումներուն. ձեր աղաղակներեն շինված այս ահարկու երաժշտության ու նվագահանդեսին ունկնդիր ըլլալու վայելքը ունիմ օրվան ամեն ժամուն: Էրիկ մարդոց ցավատանջ գոռում գոչումները մտիկ ընելով՝ իմ սրտիս զսպված ու անմոռնջ ցավերը գոհացում կստանան, կմեղմանան: Կ'ընդունիմ որ անգութ ու ոխերիմ գոհացում մըն է աս: Ձեր ճիշերը, վայնասունները լսելու համար ուրեմն քիչ մը հոս եկած եմ. ուրիշ հիվանդապահ կին մը ինձի չափ անվրդով արիություն չպիտի կրնար ցույց տալ. ամենքը կշնորհավորեն զիս: Ես, երբոր մինակ մնամ խղճմտանքիս հետ...

Հոս, քույր Էմիլիենի ձայնը մարելու պես եղավ:

- Ինքզինքս կ'ատեն: Ահա այս տառապանքին հրճվանքովն է որ, դեռ հագիվ երեսուն տարեկան, ծերացած եմ:

Վայրկյան մը դադարե ետքը, տեսնելով իմ լռությունս՝

- Տեսա՞ր որ քու երևակայած բարձր հոգիդ չունիմ ես, որքա՛ն հեռու եմ անկե, ճիշտ հակառակը գուցե անոր: Սիրվելու մեկը չեմ ես, այլ ճակատագրին բերոր տանող ռիսակալ կին մը:

- Այս բոլոր ըսածներիդ բան մը չեն պակսեցներ իմ պաշտումես,- ըսի իրեն,- ամենեն ըղձալի էական ես աչքիս, ու կվախնամ որ հավիտ-յան այդպես պիտի մնաս:

- Տղա՛,- ըսավ ինձի:

Հետո անուշությամբ ու թող տալով որ ձեռքը բռնեմ ու շրթունքս մոտեցնեմ անոր՝

- Վաղը դուրս ելիր ասկե, հավատա՛ որ քիչ օրեն կ'անցնի այս բոլորը. քրոջ մը պես դարմանեցի քեզ, ենթադրե որ քույրդ եմ միշտ: Ու եթե երբեք տարին մեյ մը քայլերդ այս կողմը առաջնորդեն քեզ, եկո՛ւ երբեմն գիս հարցնելու:

Է

Մենյակես ելլելեն վերջը ի՞նչ գնաց ըսավ հիվանդանոցին մեծա-վոր մարապետին: Սա գիտեմ միայն որ հետևյալ օրը անդարձ կերպով որոշեցին իմ մեկնումս. դուրս ելլելու պատրաստություններս երկարցուցի, սպասելով որ վերջին անդամ տեսնեմ զինքը. բայց չկրցա տեսնել: Եվ տարօրինա՛կ բան, իր բոլոր գուշակածները ելան. զինքը տեսնելու կարոտս մարեցավ տակավ. օրական զբաղումները, կյանքի պայքարը, սրտիս ամեն ծաղիկներուն պես, ճգմեց չորցուց և փոշի ըրավ այս երա-զս ալ:

Բայց քույր Էմիլիենի հիշատակը մնաց մտքիս մեջ, գրքի մը էջե-րուն մեջ մոռցված տերևի մը պես քիչ մը տժգանած:

Միայն, ինչպես որ ապսպրած էր ինձի, տարի մը վերջը, Թաքսի-մի կողմերը պտտած մեկ օրս, հիվանդանոց գացի զինքը հարցնելու համար:

Հագիվ ամիս մըն էր որ տարափոխիկ հիվանդություն մը՝ ութ օր-վան մեջ՝ առեր տարեր էր զինքը:

- Անոր պես հիվանդապահ մը չի գար մեյ մըն ալ,- ըսավ մեծավոր մարապետը գլուխը երերցնելով:

Այս եղավ իր բոլոր դամբանականը:

1900